

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу Кондуряна Владислава Ярославовича
«Особливості формування систем розселення Карпатських областей
України в сучасних умовах», подану на здобуття наукового ступеня
доктора філософії з галузі знань 10 – Природничі науки,
спеціальності 106 - Географія

1. Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження та її зв'язок із державними і галузевими науковими програмами, планами, темами.

Актуальність теми дисертаційного дослідження, присвяченого особливостям формування систем розселення Карпатських областей України в сучасних умовах, є беззаперечною і зумовлена комплексом факторів геополітичного, соціально-економічного та просторового характеру. Сьогодні області Карпатського регіону (Львівська, Івано-Франківська, Закарпатська та Чернівецька) відіграють стратегічну роль у забезпеченні життєдіяльності та безпеки країни. Разом з тим, новий адміністративно-територіальний устрій зумовив формування нових центрів тяжіння (територіальні громади). Дослідження взаємозв'язків між цими новоствореними громадами в межах обласних систем розселення є надзвичайно вчасним для практичного моделювання сталого розвитку територій. Ще одним аспектом актуальності є те, що повномасштабне вторгнення РФ спричинило безпрецедентні внутрішні міграційні процеси. Карпатські області стали основним тиловим хабом, який прийняв значну кількість внутрішньо переміщених осіб та релокованого бізнесу. Це створило колосальне навантаження на соціальну, інженерну та транспортну інфраструктуру міст і сіл регіону, вимагаючи негайного переосмислення традиційних підходів до планування територій. Тому дане дослідження є науково актуальним, своєчасним та практично значимим.

Дисертаційне дослідження виконане на кафедрі географії України та регіоналістики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича і пов'язане із науково-дослідною темою «Просторове планування і трансформаційні процеси регіонального розвитку Карпато-Подільських

областей України» (2021-2025 роки; № 0121U100332). Також відповідає «Стратегії розвитку Чернівецької області до 2027 року».

2. Ступінь обґрунтованості та наукова новизна положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Побудова дисертації відзначається досить чіткою логікою, що визначається метою і завданнями дослідження. Автором опрацьовано і використано 261 джерело присвячене проблематиці наукового дослідження, що засвідчує високу обізнаність дисертанта з результатами наукових досліджень. Інформаційною основою дисертації є літературні джерела, матеріали Державної служби статистики України, паспорти громад, матеріали обласних військових адміністрацій, Стратегії розвитку досліджуваних областей, Офіційні матеріали Мінрегіону, картографічні матеріали, геопросторові та картографічні дані веб-сервісів OpenStreetMap, Google Maps, QGIS, ArcGIS Online.

Варто відзначити високий рівень обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, що містяться в дисертації. Вони одержані на основі детального аналізу і систематизації вказаних літературних, картографічних та статистичних джерел.

Позитивне враження від роботи підкріплює значна кількість ілюстративного матеріалу. Автором створено серію тематичних карт, що розкривають географічні особливості сучасного трансформування систем розселення в регіоні дослідження. Здійснені рекомендації щодо їх подальшого розвитку можуть слугувати методичним підґрунтям для подальшого просторового планування розвитку даних регіонів та громад.

Наукова новизна дисертаційного дослідження:

- розкрито особливості впливу чинників та факторів на формування сучасної поселенської мережі та систем розселення Карпатських областей України на рівні новостворених адміністративних районів (розділ 2);
- проведено типізацію поселень регіону за топографічними, планувальними та ретроспективними особливостями загалом та в розрізі нових адміністративних районів (параграфи 2.1 і 2.2);

- виявлено диспропорції розселення всього, міського та сільського населення на рівні громад, районів та областей (параграфи 3.1 і 3.2);
- досліджено відмінності урбанізаційних процесів із урахуванням змін визначення статусу міських поселень (параграф 3.3);
- проведено типізацію демогеографічних процесів регіону на рівні нових адміністративних районів (параграф 2.4);
- вказано на основні тенденції у трансформаціях систем розселення обласного рівня (параграф 3.5);
- розроблено картографічні моделі та відповідні бази даних для вивчення та відображення демографічних особливостей території в умовах змін АТУ та трансформацій систем розселення (розділи 2, 3, 4).

У дисертаційній роботі вдосконалено науково-поняттєвий апарат вивчення систем розселення (параграф 1.1), методикау суспільно-географічного дослідження трансформування та функціонування систем розселення на макрорівні, регіональному та локальному рівнях (параграф 1.3), а також підходи до досліджень впливу чинників та факторів на розвиток систем розселення (розділ 2). Подальшого розвитку набули суспільно-географічні підходи до вивчення систем розселення регіонального рівня та особливості поєднання груп методів дослідження задля отримання конкретного результату в умовах обмеження наявної статистичної інформації (розділ 1).

3. Достовірність, теоретичне та практичне значення результатів дослідження.

Сформульовані у дисертаційній роботі Владислава Кондуряна теоретико-методологічні положення і рекомендації мають високий ступінь достовірності, що вимагається від таких робіт. Всі поставлені завдання виконано.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження полягають в тому, що вони можуть бути використані для подальшого вивчення суспільно-географічних особливостей формування та функціонування систем розселення у сучасних умовах та аналізу їх трансформаційних змін при аналогічних дослідженнях інших регіонів.

Теоретичні та практичні рекомендації використані при розробці Стратегії розвитку Чернівецької області до 2027 року та враховані при реалізації заходів з її виконання (довідка Виконавчого апарату Чернівецької обласної ради № 01-12/22-324 від 16.03.2026 р.). Матеріали дослідження включені до наукового звіту кафедри географії України та регіоналістики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (довідка № 16/19-866-26 від 25.02.2026 р.). Результати дисертаційної роботи впроваджено в навчальний процес Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (довідка № 16/19-869-26 від 25.02.2026 р) та Карпатського національного університету імені Василя Стефаника (довідка № 2026-01-26/25/495 від 04.03.2026 р.).

4. Зміст та завершеність дослідження.

Дисертація написана сучасною професійною українською мовою, у науковому стилі. Вона складається зі вступу, чотирьох розділів, що логічно доповнюють один одного, висновків, списку використаних джерел і додатків. Перший розділ присвячено розкриттю теоретико-методичного підґрунтя суспільно-географічного вивчення регіональних систем розселення. У другому розділі роботи проаналізовано чинники та фактори формування систем розселення на території Карпатських областей України. Третій розділ присвячено висвітленню суспільно-географічних особливостей функціонування систем розселення Карпатських областей України. У четвертому розділі розкрито проблеми та перспективи оптимізації розселення у регіоні дослідження.

Загальні висновки повністю відображають мету і поставлені завдання дисертаційної роботи.

Текст дисертації логічно доповнюють таблиці, рисунки та додатки.

Це завершена наукова праця, в якій теоретичні результати, наукові положення та практичні рекомендації, висунуті автором, характеризуються єдністю змісту.

Оформлення роботи відповідає вимогам щодо такого рівня наукових робіт.

5. Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій в опублікованих працях.

Основні результати дисертації опубліковані в 11 наукових працях, серед яких 3 статті у наукових фахових виданнях України категорії «Б» (з них 1 одноосібна, 2 – у співавторстві), 7 тез доповідей та одна стаття у науковому фаховому виданні України як така, що додатково відображає наукові результати дисертації.

6. Апробація основних результатів дослідження.

Основні положення та висновки дослідження, що сформульовані в дисертації, апробовані на 7 міжнародних та всеукраїнських конференціях.

7. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Даючи загалом високу оцінку дисертаційного дослідження Владислава Кондуряна, слід відзначити ряд дискусійних положень та зауважень:

1. На с. 17 автор зазначає, що економіка України «переходить на постіндустріальний рівень». Але це тільки за формальними ознаками – часткою секторів економіки у ВВП держави. Зростання частки зайнятих у сфері послуг економічно розвинених країн відбувається через вивільнення надлишкової робочої сили на підприємствах первинного і вторинного секторів у результаті постійного технологічного оновлення виробництва, а в Україні збільшення кількості та частки зайнятих у секторі послуг зумовлене деградацією багатьох підприємств, загальною деіндустріалізацією країни (особливо в період глибокої економічної кризи 1990-их років). За цей період частка зайнятих у сільськогосподарському виробництві навіть зросла – з 19 % до 23 % через самозайняте населення, яке таким чином виживало в умовах втрати роботи та падіння доходів. Удосконалення структури економіки потребує збалансованого підходу, у т. ч. відновлення (відродження) промислового сектора на нових технологічних засадах. Фактично економіка України характеризується не постіндустріальним, а псевдо постіндустріальним рівнем.

2. У роботі задекларовано про важливість зв'язків між населеними пунктами, але не достатньо висвітлені параметри різних видів міжпоселенських

зв'язків (центри притягання, радіуси впливу, масштаби, інтенсивність тощо), що повинно визначати об'єднання поселень в територіальні системи розселення.

3. Автор стверджує, що «первинні системи розселення відповідають межам територіальних громад» (с. 35), але є великі територіальні громади, які включають понад 20 поселень – їх логічніше прирівняти до кущових систем розселення».

4. Викликає сумнів твердження про «шість районів із стовідсотковою приналежністю поселень до передгірських та гірських – це Берегівський, Дністровський, Львівський, Золочівський, Шептицький та Яворівський» (с. 59-60).

5. Зустрічається не точність пояснення рівня кореляції через величину коефіцієнта Спірмена, зокрема: кількість населених пунктів *не залежна* (виділено мною) від давності заселення ($K = 0,3$) і коефіцієнт кореляції показує *незначну залежність* ($K = -0,2$). Але ж модуль коефіцієнта 0,3 є більшим, ніж модуль -0,2, а висновок автора – протилежний.

6. Не вдалим є графік ідеальної чисельності населення міських поселень Івано-Франківської області (додаток К 12 на с. 247).

7. У дисертаційній роботі зустрічаються технічні помилки:

а) автор визначив систему розселення чотирьох Карпатських областей, як макрорегіональну, але на с. 119 називає її Карпатським субрегіоном;

б) на рис. 3.12 (с. 118) – відсутній Чернівецький район;

в) «Путильська громада ... об'єднує 45 поселень» (с. 147), а фактично – 18;

г) наявні неточності в оформленні списку використаної літератури: № 50, 54, 71, 78, 170;

д) зустрічаються граматичні та стилістичні огріхи (с. 15, 29, 31, 42 та ін.).

8. Відсутність порушень академічної доброчесності.

Дисертаційна робота – самостійна наукова праця автора. Висновки, рекомендації та пропозиції, що характеризуються науково новизною, одержані здобувачем особисто. На використані праці інших дослідників вказані посилання. При аналізі дисертаційної роботи порушень академічної доброчесності не виявлено.

9. Загальний висновок.

Дисертаційна робота Кондуряна В. Я. є самостійною та завершеною науковою працею, висвітлені теоретичні та практичні результати характеризуються логічністю побудови та актуальністю, вирішують конкретне наукове завдання і складають значний внесок для розвитку географічної науки.

За актуальністю теми, обсягом виконаних досліджень, новизною і науковою цінністю отриманих результатів дисертація «Особливості формування систем розселення Карпатських областей України в сучасних умовах» відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінет Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. (зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022 р., № 502 від 19.05.2023 р., № 507 від 03.05.2024 р.), а також «Вимогам до оформлення дисертацій» затверджених Наказом Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. (зі змінами внесеними Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019 р.).

Вважаю, що Кондурян Владислав Ярославович заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 106 – Географія, галузі знань 10 – Природничі науки.

Рецензент:

доктор географічних наук, професор,
професор кафедри географії України
та регіоналістики Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича
20.05.2026 р.

 Василь ДЖАМАН

